

Forvaltningsplan for Gjesing Mose 2024-2039

Aktion A6 i Delområde 1 Løvenholm Skov

LIFE14 NAT/DK/000012 - Raised bogs in Denmark

Forvaltningsplan for Gjesing Mose 2024-2039

Figur 1. Et stem under etablering i Gjesing Mose

Forvaltningsplanen for Gjesing Mose 2024-2039 er udarbejdet af Norddjurs Kommune i 2023. Se kontaktinfo på www.norddjurs.dk

Ansvarsfraskrivelse

Indeværende rapport er udarbejdet som led i LIFE projektet LIFE14 NAT/DK/000012, som støttes økonomisk af EU Kommissionen. I henhold til artikel II.7.2 i General Conditions kan de holdninger og den viden, der kommer til udtryk i rapporten, under ingen omstændigheder blive betragtet som EU Kommissionens officielle holdning, og EU Kommissionen er ikke ansvarlig for den videre brug af oplysningerne i rapporten.

Indhold

1. Indledning	4
2. Beskyttelsesmæssig status	10
2a. Beskyttelsesmæssig status - Natura2000	10
2b. Beskyttelsesmæssig status - Naturbeskyttelseslovens § 3	11
2c. Beskyttelsesmæssig status - bygge og beskyttelselinjer, fredninger og fredskov	11
3. Beskrivelse af området og dets højmosopotientiale	11
4. Målsætning for Gjesing Mose	14
5. Forvaltningsplan for projektområdet	14
5.1. Indgåede aftaler	14
5.2. Tekniske anlæg	15
5.3. Vedligeholdelse af arealerne og af de tekniske anlæg	16
5.4. Øvrige retningslinjer	16

1. Indledning

Som en del af LIFE-projektet Raised bogs in Denmark (LIFE14NAT/DK/000012) skal der udarbejdes forvaltningsplaner i de 10 delområder, som projektet består af (Jævnfør ansøgningens Aktion A6).

Forvaltningsplanerne skal beskrive de tiltag, der anvendes for at nå de opstillede mål mod udvikling af aktiv højmose* (7110), og beskrive, hvordan de anlæg og installationer, der er etableret i forbindelse med projektet, skal driftes fremover.

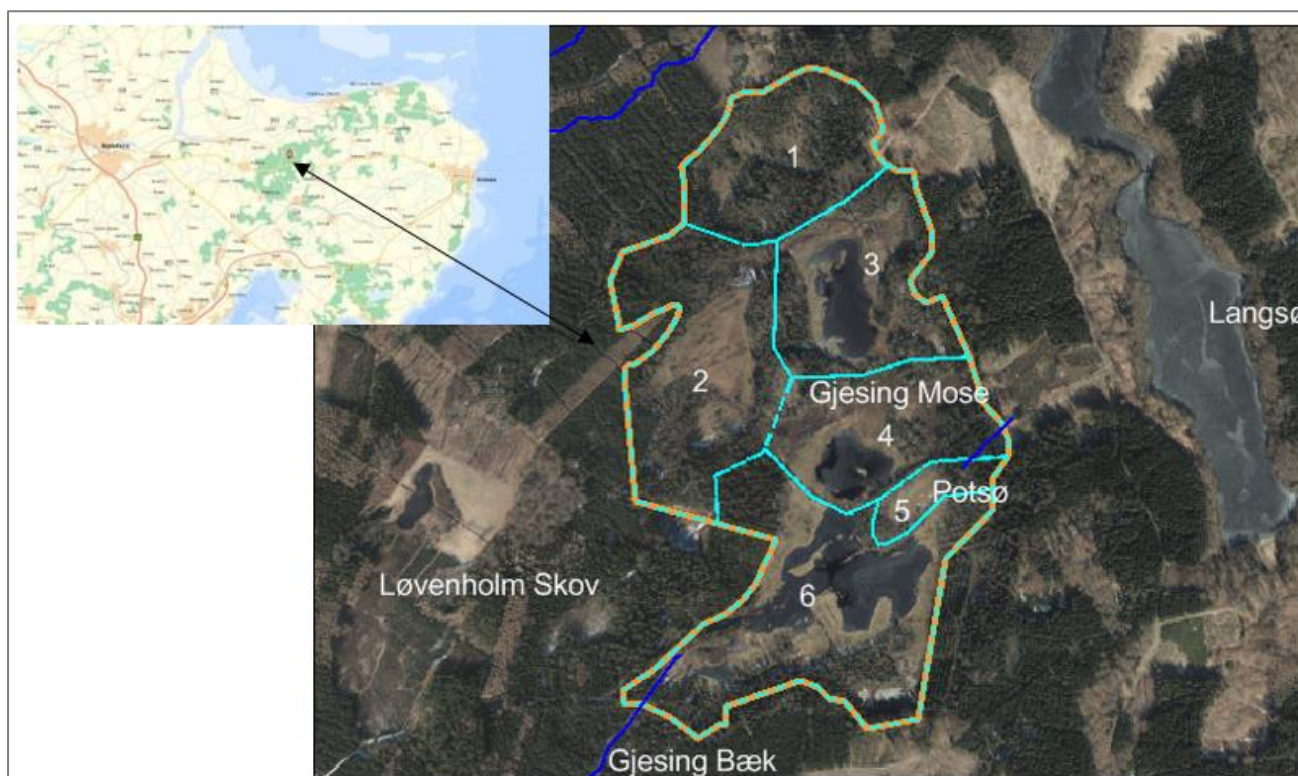
Nærværende plan beskriver forvaltningsplanen for LIFE-projektets delområde 1 i Gjesing Mose. Det optages som et bilag til Norddjurs Kommunes Natura 2000 handleplan for Natura 2000-område N47, første gang i 3.planperiode 2022-2027. Derved bliver forvaltningsplanen gjort "lovmæssig operationel", hvilket er et krav fra EU. Driftsplanen er gældende for perioden 2024-2039.

Forvaltningsplanen er gyldigt fra projektets ophør og 15 år frem, dvs. fra 1.1.2024 til 1.1.2039.

Genopretning af højmoser er af stor betydning både på regionalt-, nationalt- og på EU-niveau, da aktive højmoser har været i stor tilbagegang i Danmark, og i dag er en af de mest truede naturtyper i hele EU.

Gjesing Mose ligger i Løvenholm-skovene midt på Djursland, og er ét ud af fem delområder i habitatområde H43 og Natura 2000-område N47 kaldet *Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov* (DK00DX147). Delområdet fremgår af Figur 2.

Det meste af Natura 2000-området har tidligere været en del af et meget stort højmosekompleks, og består, som nævnt, i dag af fem delområder, hvor Gjesing Mose er ét af dem. Projektområdet er ca. 55 ha. Der er indgået aftale med lodsejer om at genoprette højmose i det projektområde, der ses på Figur 2.

Figur 2. Projektarealet i Gjesing Mose. Herudover ses de delområder, som projektet er opdelt i.

En intakt (aktiv) højmose eller en genoprettet (sekundær aktiv) består øverst af levende lag med sphagnum, herunder opbygges døde sphagnum-rester til tørv. Intakte højmoser hæver sig over landskabet (deraf navnet højmose), og tilføres derfor udelukkende vand via nedbør. Kun bestemte sphagnum-arter er i stand til at opbygge tørv. For tiden findes disse arter kun meget få steder i Gjesing Mose.

Genopretning af sekundær aktiv højmoser (7110*) forudsætter, at der kan skabes et vækstmiljø, der understøtter de arter, der typisk findes på danske højmoser. Vækstmiljøet skal derfor være næringsfattigt, surt, og vandstanden skal være terrænnær og stabil, så periodevis udtørring forhindres mest muligt. Samtidig må vandstanden ikke være højere end ½ meter over terræn for at sikre, at sphagnum-populationerne overlever om vinteren.

Der ses i dag udelukkende relikter af natur, der er dannet efter ophør af tørvegravning i Gjesing Mose. Dermed er der i dag ikke tørvedannende aktiv højmoser (7110*) i moser. Udnyttelsen af moser har været helt forskellig, da den nordlige del (del-område 1- se ovenstående Figur 2) er blevet udnyttet ved manuel såkaldt "enkeltmands-udgravning", hvorfor der kun er fjernet højmosetørv sporadisk, mens man i den sydlige del har fjernet stort set al højmosetørv ved maskinel tørveharvning.

Projektet i Gjesing Mose skal sikre genindvandring af gode tørvedannende sphagnum-arter ved at etablere og fastholde en stabil og højere vandstand året rundt samt ved at fjerne uønskede vedplanter, der medfører skygge og øget fordampning. Herudover sikres udvidelse af de sphagnum-dækkede arealer på nogle af mosens østlige søbrinker ved udlægning af træødder.

Højmosegenopretningen tager afsæt i målene med Natura 2000-planen og i Norddjurs Kommunes handleplan for området. Projektet vil sikre, at Norddjurs Kommunes handleplan for Natura 2000-område 47 bliver realiseret.

Delområderne 1-6, der ses på Figur 2, udgør hver især afgrænsede områder med egen hydrologi, afvanding og topografi.

Den sydlige del af Gjesing Mose (delområde 2-5) afvandes mod af en hovedkanal mod sydvest, og det nordlige areal (delområde 1) afvandes af en kanal mod nordøst.

Delområde 1 i den nordlige del rummer for nuværende et ca. 2 meter dybt tørvlag og har gode tørvedannende sphagnum-arter og karplanter, der er typiske for fattigkær/højmoser. Delområdet rummer Natura 2000-naturtyperne skovbevokset højmoser (91D0) og nedbrudt højmoser (7120).

De sydlige delområder rummer brunvandede søer (3160), og er omgivet af hængesæk (7140) og nedbrudt højmoser (7120). Det er domineret af arter af sphagnum fallax og sphagnum cuspidatum, der ikke er særligt gode tørvedannere.

Det er muligt at genskabe tørvedannende aktiv højmoser (7110) ud fra de tilbageværende relikter af hængesæk (7140) og nedbrudt højmoser (7120). Disse naturtyper blev i Natura 2000-plan 2016-2021 for Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov vurderet at være i moderat-ringe-høj naturtilstand på grund af uhensigtsmæssig hydrologi og tilgroning med vedplanter og invasive arter.

Aktiv højmoser kan også genskabes ud fra brunvandede søer (3160), der i Natura 2000-plan 2016-2021 blev vurderet at være høj naturtilstand.

Natura 2000-plan 2016-2021 angiver, at genopretning af aktiv højmoser (7110) kan prioriteres på bekostning af de øvrige Natura2000-naturtyper.

Følgende konkrete genopretnings- og bevaringsaktioner er gennemført:

A. Arbejde med vedmasse

- Selektiv rydning og fjernelse af ca. 9 ha nåletræer for at skabe mere lys og hindre den fordampning, der sker via træerne.
- Udlægning af træødder i de brunvandede søer for at sikre større og mere permanent udbredelse af sphagnum i de brunvandede søer langs østside søer i delområde 3 og 4 (Figur 2), hvor sphagnumdannelsen forstyrres af bølger.
- Rydning af birk sker kun i forbindelse med adgangsveje, der efterfølgende stødfræses og oversvømmes hurtigt efter rydningen. Øvrige birk forventes at blive druknet via den højere vandstand. (Dette skyldes, at birk skyder fra stødskud efter rydning, hvilket kan føre til langt større problemer med skygge og udtørring, end før rydningen blev igangsat).

B. Regulering af vandstanden (se Figur 3, 4, 5 og Figur 6).

- Etablering af regulerbart træstem i grøft ved hhv. udløb fra delområde 1, delområde 2 og delområde 3.
- Etablering af regulerbart træstem i Gjesing Bæk ved udløbet fra delområde 6.
- Udlægning af 8 m³ sten nedstrøms stemmet i grøft ved hhv. delområde 2, delområde 3 og nedstrøms stemmet i Gjesing Bæk.
- Etablering af to HD-PE-skodder til blokering af hhv. grøft i delområde 1, to HD-PE-skodder til blokering af huller i tørvebalk i delområde 5 samt et HD-PE-skod til blokering af grøft i delområde 6.
- Opgravning og blokering af rørunderføring i delområde 6.
- Blokering af rørunderføring i delområde 4.
- Ombygning af en rørunderføring bestående af 6 m Ø300 mm plast i delområde 3.
- Indbygning af ca. 114 m 2,0 m høj PE-membran i tørvebalk mellem delområde 3 og 4 (fig. 9).
- Etablering af op til 0,7 m højt og 27 m langt nyt dige med indbygget 2,5 m høj PE-membran i forlængelse af ovennævnte membran.

Samlet set øges vandstanden med 0,6 meter i delområde 1, med 0,5 meter i delområde 2 og 3 og med 0,25 meter i delområde 4,5 og 6.

Vandstandshævningen vil dels fremme tørvemossers kolonisering af de afvandede højmose-arealer, som nu er beklædt med surbundsvegetation, og dels stabilisere de nuværende sphagnum-producerende arealer, som pt. tørrer ud om sommeren. Vandstandshævningen kan også forhindre, at flere områder vokser til i skov, men kan næppe sikre indvandring af sphagnum på "sorte bare flader", der i dag er helt vegetationsløse, da der erfaringsmæssigt sker en meget stor fordampning fra disse arealer.

Vandstandshævningen er foregået etapevis, for at kunne overvåge vandstanden og effekterne af den øgede vandstand, herunder også sikre den omgivende produktionsskov. Dette er opnået ved at etablere justerbare stemmeværker, hvor der er isat stemmebrædder, til den endelige ønskede vandstand er opnået.

På grund af de terrænmæssige forhold er membranen mellem område 3 og 4 (se Figur 2) blevet støttet af et lavt dige med en kerne af lerholdigt næringsfattigt råjord og sten (se Figur 5 og Figur 6).

C. Adgangsveje

- Herudover etableres der adgangsveje, arbejdspladser, midlertidige depotpladser for træer.

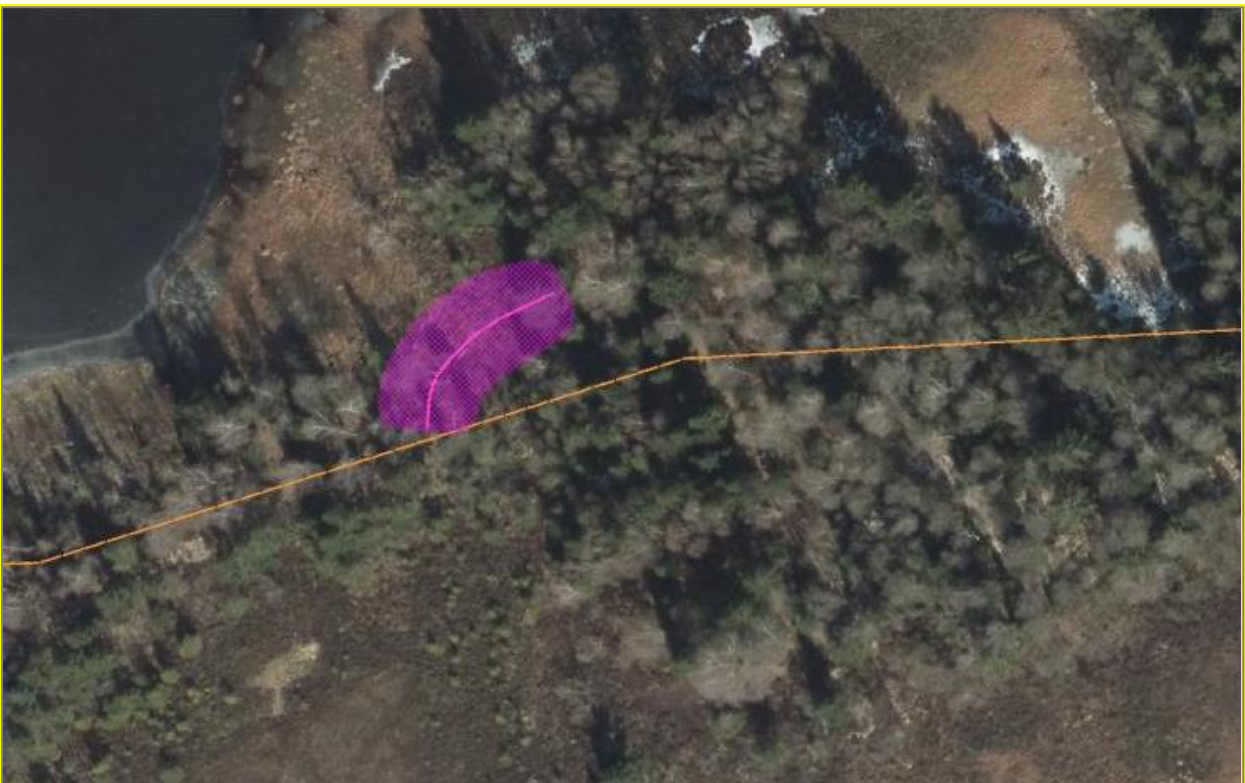
Figur 3. Tiltag, der er etableret i nordlige del for at ændre vandstanden.

Figur 4. Tiltag, der er etableret i sydlige del for at kunne ændre vandstanden.

Figur 5. Den etablerede membran (rød streg) mellem delområde 3 og 4. Den orange streg viser afgrænsningen mellem delområde 3 og 4.

Figur 6. Diget (pink) mellem delområde 3 og 4.

2. Beskyttelsesmæssig status

2a. Beskyttelsesmæssig status – Natura2000

Natura 2000-område N47 kaldet "Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov" (DK00DX147) består som nævnt af habitatområde H43. Dette Natura 2000-område er udpeget for at beskytte tidligere højmosearealer, der som nævnt i dag primært indeholder nedbrudt højmose, hængesæk og skovbevokset tørvemose, brunvandede søer samt løvskov domineret af bøg på mor med kristtorn.

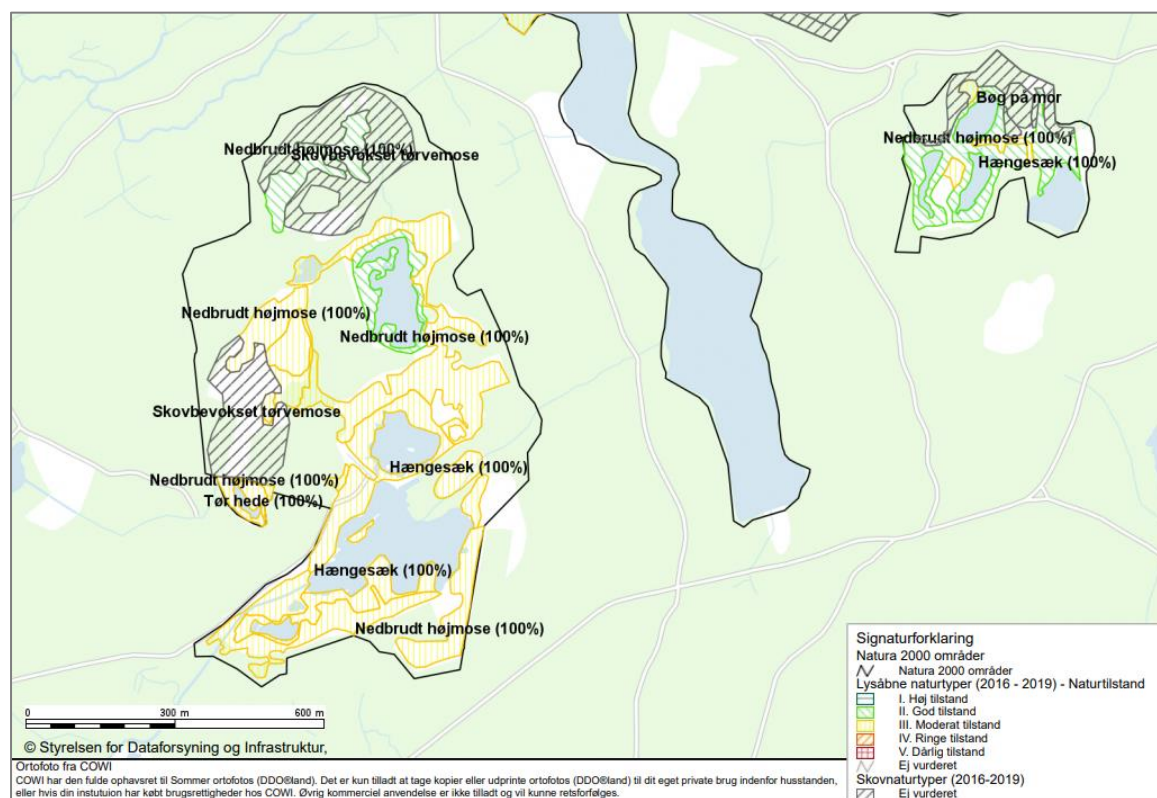
Natura 2000-området består af fem separate delområder, der ligger inde i et større, overvejende løvskovsdækket område. Det sydvestlige delområde, Eldrup Skov indeholder udelukkende bøg på mor med kristtorn, Løvenholm Langsø-delen indeholder næsten udelukkende den brunvandede sø Langsø, mens de tre andre delområder, Gjering Mose, Sømose og Kragmose indeholder en blanding af skov og lysåbne naturtyper. Uden for Gjering Mose findes der i den øvrige del af Natura 2000-området rester af aktiv og nedbrudt højmose samt tidligere tørvegrave med brunvandede søer under overgroning med hængesæk af tørvemosser.

Figur 7 viser hvilke naturtyper Natura 2000-området er udpeget for at beskytte (jævnfør Natura 2000-plan 2022-2027).

Nyeste registrering af habitatnaturtypernes udbredelse og tilstand fremgår af Figur 8.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 43		
Naturtyper:	Brunvandet sø (3160)	Tør hede (4030)
	Højmose* (7110)	Nedbrudt højmose (7120)
	Hængesæk (7140)	Bøg på mor (9110)
	Bøg på mor med kristtorn (9120)	Stilkeke-krat (9190)
	Skovbevokset tørvemose* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)

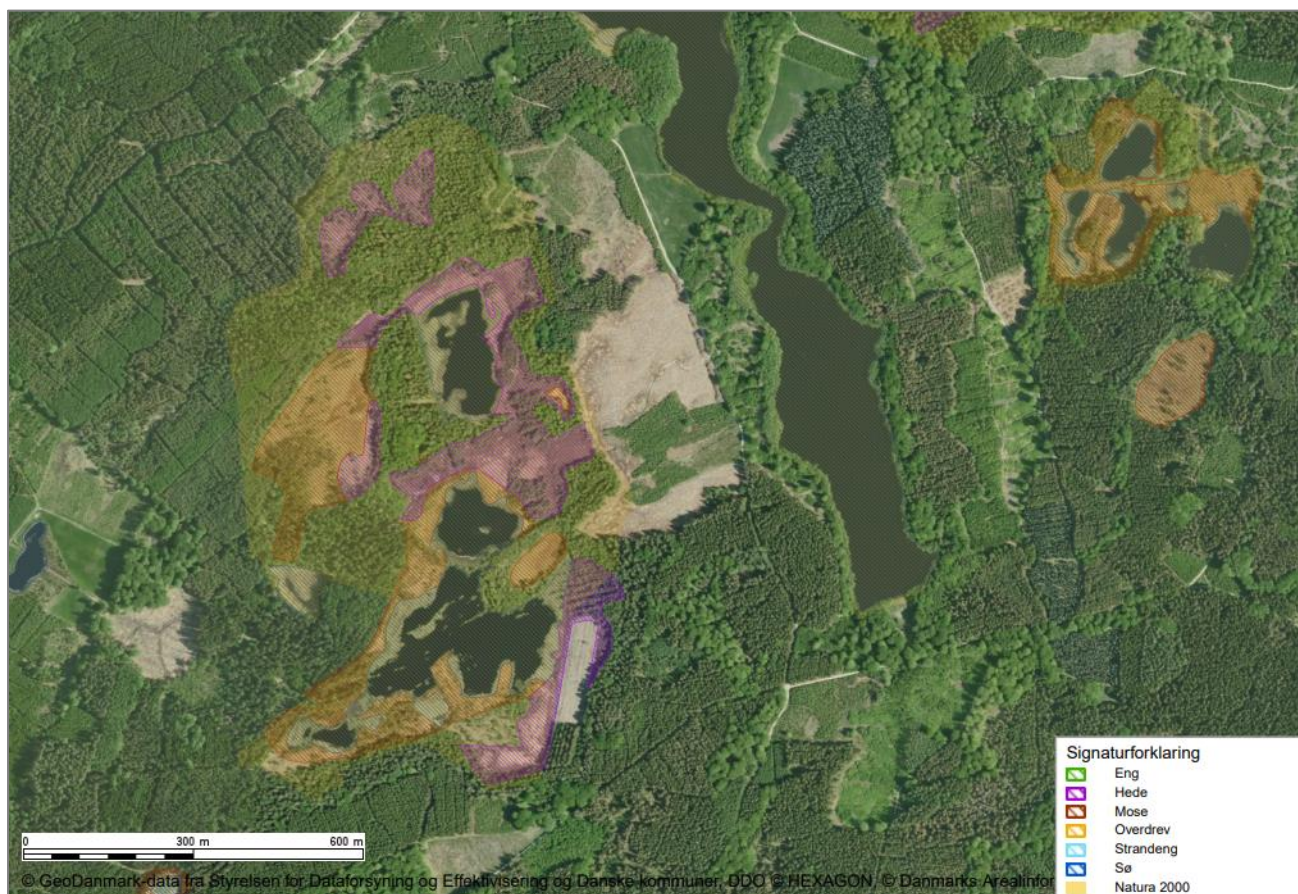
Figur 7. Naturtyper på udpegningsgrundlaget for habitatområde H43. Tal i parentes viser de talkoder, der benyttes for naturtyper fra habitatdirektivets bilag 1. En * angiver, at der er tale om en prioritet naturtype, dvs. en naturtype, hvor bevarelsen har særlig betydning på EU-plan.

Figur 8. Forekomst af Natura 2000-naturtyper i Gjering Mose samt Miljøstyrelsens vurdering af arealernes tilstand jævnfør [kortværk til 3.planperiode](#).

2b. Beskyttelsesmæssig status – Naturbeskyttelseslovens § 3

Stort set hele projektområdet er omfattet den generelle beskyttelse i naturbeskyttelseslovens § 3. Som det fremgår af Figur 9 er der kortlagt følgende § 3-naturtyper i området: Hede, sø og mose.

Figur 9. Kortlagte § 3-naturtyper i Gjesing Mose. Luftfoto er fra sommer 2020.

2c. Beskyttelsesmæssig status – bygge og beskyttelseslinjer, fredninger og fredskov

Området er delvist omfattet af sø- og åbeskyttelseslinje samt skovbyggelinje. Dette har dog kun relevans i fht. Byggeri, og dermed ikke ift. projektet. Hele arealet ligger i fredskov.

3. Beskrivelse af området og dets højmosepotentiale

Delområde 1 ligger som nævnt i habitatområde H43 og i det Natura 2000-område N47, der kaldes "Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov" (DK00DX147). Mosens aktuelle naturtyper er som nævnt opstået efter tidligere tørvegravning og der er ingen intakt aktiv højmose i området.

Den sydlige del ligger af mosen er kraftigt afgravet og ligger i kote 28,5 m. Den nordlige del er ikke afgravet så kraftigt, og ligger i kote 31,5 m Som nævnt afvander område 1 mod nordøst til Løvenholm Langsø mens område 2-6 afvander mod sydvest til Gjesing bæk.

Gjesing Mose er som nævnt omgivet af skov til alle sider, og ligger midt i et større skovområde. Derfor er det tidligere højmosearreal, udover at være reduceret grundet tørvegravning og udtørring, også reduceret ved tilgroning af træer. Der er stadig rester af gamle tørvegrave og balkler (rester af tørv, der er blevet brugt som køreveje) inde i mosen.

Det nordligste område

I den nordlige del af Gjesing Mose (område 1) har tørveindvindingen ved enkeltmandsudgravninger været forholdsvis beskednen. Det er kun de øverste tørvelag, der er gravet af, og derfor har der ikke været behov for at dræne området så meget. Det betyder, at den nordlige del har vandmættede og tykke tørvelag med rester af karplanter og tørvemosser. Ved projektets begyndelse var store dele af mosen i område 1 vokset til med birk og gran i en grad, så de lysåbne højmosseflader var reduceret til en tredjedel. Fyrretræerne er fjernet for at fjerne den skygge, dræning og skovdannelse, der var på vej.

Det sydlige område

I hele den sydlige del (område 2-6) har tørveindvindingen været langt mere omfattende. Således har der i halvdelen af område 2-6 været store tørvegrave, hvor al højmosetørv blev gravet af (og er blevet anvendt som brændsel). Den anden halvdel af område 2-6 er smuldhavet, dvs. at tørv er skrælet af i tynde lag (og er blevet anvendt som jordforbedringsmiddel), og også her er hele tørvelaget fjernet.

Den intensive udnyttelse af område 2-6 har krævet en betydelig afvanding arealerne, som blev foretaget med drængrøfter og pumpedrift. Den vigtigste drængrøft ses endnu i sydvest. Af hensyn til skovdriften bliver denne grøft jævnlige renses op. Herudover er der en række andre grøfter i området, som afvander mere eller mindre.

Da smuldhavningen ophørte i starten af 1960'erne var det ikke længere nødvendigt at afvande områderne så intenst. Derfor blev pumpningen indstillet, og efterfølgende dannedes brunvandede søer, nedbrudt højmose, hængesæk og skovbevokset tørvemose på de tørlagte arealer.

Som resultat af den intensive udnyttelse er der mange steder gravet næsten ned til mineraljorden og/eller ofte kun forekomst af kærtørv i den sydlige del af Gjesing Mose.

Ved projektstart kortlagte Norddjurs Kommunes mosens biologiske indhold. Nedenfor ses resultatet af dette.

Norddjurs Kommunes observationer af tørvemosser og karplanter i den nordligste del område 1 inden projektet gik i gang

Den nordligste del af Gjesing Mose (område 1), indeholder flere gode tørvedannere, herunder *S. rubellum*, *S. magellanicum* og *S. russowi*. Herudover ses *S. cuspidatum* og *S. fallax*, samt en meget lille forekomst af *S. palustre* i den trædækkede del. Især *S. rubellum*, der er en god tørvedanner, er meget hyppig i den nordlige del, og har nogle steder en meget høj dækningsgrad. Herudover er der observeret følgende typiske surbundsplanter: klokkeling, rosmarinling, tranebær, revling, rundbladet soldug, tue-kæruld og hvid næbfrø i den sydlige del.

Observation af tørvemosser og karplanter i den sydligste del (område 2-6) ved projektstart.

Overordnet set domineres de mere eller mindre vanddækkede dele af den sydligste del af Gjesing Mose, med få undtagelser, af *Sphagnum cuspidatum* og *S. fallax*. *S. cuspidatum* er en typisk koloniasator (pionerart) på lysåbne, våde, sure flader, mens *S. fallax* ses typisk på tuerne på intakte højmoser, så forekomsten viser, at der er stabil, høj vandstand nogle steder i det sydlige område. Herudover er der observeret typiske surbundsplanter som tranebær, revling, rundbladet soldug, tue-kæruld og smalbladet kæruld i den sydlige del.

Arter i og ved Gjesing Mose ifølge naturdata.dk, svampeatlas, danske dagsommerfugle, DOF-basen mm.

Svampe

Opslag på svampeatlas ([UTM kvadrater \(databasen.org\)](http://UTM.kvadrater.databasen.org)) viser, at der er fundet 652 svampearter i det 10 x 10 km felt, som Gjesing Mose ligger i. Dette er meget højt sammen lignet med andre felter, men det er for vidtgående at nævne alle disse arter.

Fugle

Opslag på DOF-basen viser, at der er fundet følgende fugle i Gjesing Mose:

Skovsneppe, Hættemåge, Stormmåge, Gravand, Troldand, Lille lappedykker, Lille præstekrave, Ravn, Sortspætte. Derudover ses der trane, havørn og rød glente, men så vidt vides ikke ynglende i Gjesing Mose. Herudover en række almindelige småfugle knyttet til vådområder og skov.

Dagsommerfugle og andre insekter og leddyr

Gjesing Mose er en vigtig insektlokalitet der - sandsynligvis pga. områdets ekstensive drift og meget lange kontinuitet - rummer flere rødlistede arter. F.eks. er der i lokalområdet registreret 41 arter af dagsommerfugle inden for nærmeste 10 x 10 km kvadrat, jævnfør sommerfugleatlas.dk. Herunder fine/sjældne arter som [argusblåfugl](#), [blåhale](#), [brun pletvinge](#), [brunlig perlemorsommerfugl](#), [bøllebålfugl](#), [det hvide c](#), [dukatsommerfugl](#), [dværgblåfugl](#), [foranderlig blåfugl](#), [guldhale](#), [iris](#), [isblåfugl](#), [kejserkåbe](#), [okkergul pletvinge](#), [okkergul randøje](#), [rødpletet blåfugl](#), [skovblåfugl](#), [sortåret hvidvinge](#), [stor bredpande](#), [storpletet perlemorsommerfugl](#), [sørgeskåbe](#) og [violetrandet ildfugl](#).

Hertil har lokale insekteksperter fundet en række sjældne edderkopper i Gjesing Mose herunder rødlistede arter som f.eks. los-edderkop, orange hjulspinder, og marmoreret hjulspinder.

Desuden er området rigt på arter af guldsmede og vandnymfer.

Arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV

Nærmeste kendte forekomst af padder er spidssnudet frø og stor vandsalamander ca. 2 km fra projektområdet. Gjesing Mose vurderes at være et velegnet levested for flagermus, da der er udbredt forekomst af føde i form af insekter, mange bevoksninger, der kan udgøre ledelinjer for flagermus samt mange træer med huller og sprækker. Det er dog ikke kortlagt hvilke flagermus, der findes i Gjesing Mose.

Krybdyr

Der er ikke kendte registreringer af hugorm, stålorm og snog fra Gjesing Mose, men det vurderes, at de er sandsynligt at disse arter findes i nærområdet.

Pattedyr

Ved tilsyn i området har Norddjurs Kommune observeret råvildt, dåvildt og kronvildt.

Naturdata.dk

Ved opslag på den offentlige database naturdata.dk er der fundet flere arter. Dette fremgår af Tabel 1.

MOS	PLANTER	INSEKTER	LAV	SVAMPE	TRÆER	FUGLE
Almindelig cypresmos	Almindelig engelsød	Almindelig vandnymfe	art af bægerlav	Birkeporesvamp	Bævreasp	Skovpiber
Almindelig hønsetarm (varietet)	Almindelig kohvede	Blå mosaikguldsmed	art af lav		Bøg	Tinksmed
Almindelig flagemos	Almindelig rapgræs	Brun mosaikguldsmed	lav (ikke bæger- eller rensdyrlaver)		Dun-birk	Trane
Almindelig fløjlsmos	Almindelig star	Libeller	Rensdyrlav		Europæisk lærk	
Almindelig kløvtand	Blåbær	Håret dværgdøgnflue			invasive nåletræer (ikke skovfyr, taks og ene)	
Almindelig tørvemos	Blåtop	Stikmyg			Lærkeslægten	
Bladmosses (Bryopsida-klassen)	Bølget bunke				Krybende pil (varietet)	
Brodspids-tørvemos	Glat dueurt				Rød-gran	
Bølgebladet kløvtand	Grå star				Almindelig røn	
Hede-cypresmos	Grå-pil				Selje-røn	
Hulbladet fedtmos	Hedelyng				Sitka-gran	
Kløftet tørvemos	Hvid næbfrø				Skov-fyr	
Køhorns-tørvemos	Klokkelyng				Stilk-eg/almindelig eg	
Levermosses	Knop-siv				Tørst	
Mose-jomfruhår	Liden siv				Vinter-eg	
Pjusket tørvemos	Lyse-siv				Vorte-birk	
Rød tørvemos (i bred forstand)	Mark-frytle					
Sod-tørvemos	Mose-bølle					
Stjerne-bredribbe	Kohvedeslægten					
Trind fyrremos	Næb-star					
Tråd-skebladsmos	Revling					
Tørvemosseslægten	Rosmarinlyng					
	Rundbladet soldug					
	Smalbladet kæruld					
	Smalbladet mangeløv					
	Tranebær					
	Tråd-siv					
	Tudse-siv					
	Tuekogleaks					
	Tue-kæruld					
	Tyttebær					

Tabel 1. Arter, der er fundet i og nær Gjesing Mose ved opslag på naturdata.dk den 11-8-2023.

Sammenfatning af naturtilstand og potentiale

Som det fremgår ovenfor, så er området omkring Gjesing Mose meget artsrigt. Herudover ses få, men typiske surbundsarter i de våde, sure næringsfattige livsbetingelserne i relikterne af den højmose, der var engang.

De mange arter omkring mosen skyldes, at omgivelserne rummer mange typer af levesteder, den overvejende ekstensiv drift i området, og at der hist og her i og uden for mosen stadig findes rester af den højmose, der var en gang. Mange arter er også knyttet til overgangen mellem lysåbne og skovbevoksede arealer, der også findes en del af.

Der er et klart potentialet for at genoprette områderne i Gjesing Mose til sekundær aktiv højmose.

I delområde 1 vil fjernelse af vedplanter som nævnt mindske fordampning og bortskygning af tørvemosser og sundbundsarter, og en stabilisering af vandstanden vil vande den eksisterende højmose tørv op, så aktiv tørvedannelse igen blive mulig.

I delområder 2-6 vil fjernelse af vedplanter og en stabilisering af vandstanden hindre sommerudtørring, og herved muliggøre en succession, hvor de nuværende sphagnumarter over tid kan erstattes af gode tørvedannende sphagnum-arter og muliggøre indvandring af flere surbundsarter.

4. Målsætning for Gjesing Mose

Målsætningen for området og formålet med genopretninger er:

- at der gennem vandstandshævning og rydning skabes de nødvendige forudsætninger for at udvikle sekundær aktiv højmose (7110), og at sikre gunstig bevaringsstatus for denne,
- holde den lysåbne del af mosefladen fri for opvækst af skov enten ved fældning eller ved at drukne træer ved vandstandshævning.

5. Forvaltningsplan for projektområdet

5.1. Indgåede aftaler

Gjesing Mose ejes af en privat fond, der ejer projektområdets 54,8 ha samt de omgivende arealer. Følgende deklaration er tinglyst på projektområdet (matr.nr. 1 b og 1 c, Løvenholm hgd., Gjesing):

§ 1

Arealet er omfattet af følgende rådighedsindskrænkninger:

Efter projektets gennemførelse skal arealer inden for projektområdet permanent henligge med forhøjet grundvandsstand - jf. lodsejeraftaler indgået i forbindelse med projektet (Norddjurs Kommunes journalnummer 15-12965) - med henblik på genopretning af aktiv højmose og i overensstemmelse med EF's Habitatdirektiv samt ovenstående LIFE projekt. For arealer inden for projektområdet gælder endvidere følgende rådighedsindskrænkninger:

1. Arealet kompenseres med henblik på at genoprette/etablere et naturområde og for at bidrage til at sikre gunstig bevaringsstatus (jf. Habitatdirektivet) af naturtypen aktiv højmose (7110*). Hele projektområdet skal stedse henligge til dette formål og drives i overensstemmelse med direktivets retningslinjer.
2. Arealet må ikke omlægges, gødes eller sprøjtes med kemiske bekæmpelsesmidler.
3. Græssende kreaturer ikke må modtage tilskuds fodring på arealer i projektområdet.
4. Arealet må ikke tilsås eller tilplantes. Dette gælder al tilsåning og udplantning, herunder energipil.
5. Lodsejeren skal efter nærmere aftale give den administrative myndighed (i øjeblikket Norddjurs Kommune) ret til at pleje arealet, såfremt ejeren ophører hermed.

6. Den administrative myndighed (i øjeblikket Norddjurs Kommune) har i forbindelse med justering og vedligeholdelse af anlæg ret til den fornødne adgang til projektområdet med henblik på at sikre, at projektets formål opnås.

7. Den Administrative myndighed (i øjeblikket Norddjurs Kommune) har ret til adgang til projektområdet i forbindelse med måling af effekten af projektet på vandmiljøet og naturen, herunder tage jord- og vandprøver.

8. Den administrative myndigheds adgang til projektområdet skal aftales fra gang til gang med Løvenholms ledelse.

Rådighedsindskrænkningerne er permanente og gælder efter anlægsarbejdets afslutning.

Den til enhver tid værende ejer skal tåle de gener og ulemper som rådighedsindskrænkningerne medfører.

Påtaleberettiget vedr. forhold i nærværende deklaration er Norddjurs Kommune.

Nærværende deklaration begæres tinglyst servitutstiftende og forud for de på ejendommen tidligere tinglyste rettigheder, se ejendommens blad i tingbogen.

5.2. Tekniske anlæg

Realisering af projektet er sket via etablering af en række tekniske anlæg i form af stem, stryg, skots og membraner, der skal hæve vandstanden i Gjesing Mose.

De tekniske anlæg fremgår af Figur 3 til Figur 6, og er beskrevet i afsnit 1.

Herudover har der siden projektets begyndelse været sat 4 vandstandsloggere (se Figur 10), der forbliver i området.

Figur 10. Placering af de fire vandstandsloggere (lilla prik og nummer) i Gjesing Mose. Projektgrænsen er vist med rød streg.

Forud for LIFE-projektet har Norddjurs Kommune lavet en række indledende undersøgelser for at afdække potentialet for at genoprette aktiv højmoser. Her er der udsat plasticrør for at kunne genfinde undersøgelses-transekter. Disse er fjernet inden projektets ophør.

Herudover har Norddjurs Kommune fremstillet to informationstavler, der er sat op på to af kommunens rådhusene (da lodsejer ikke ønsker offentlig adgang i Gjesing Mose). Disse tavler forbliver på rådhusene, så længe dette er relevant.

5.3. Vedligeholdelse af arealerne og af de tekniske anlæg

Norrdjurs Kommune foretager en gang årligt tilsyn med behovet for rydning af genopvækst efter aftale med lodsejer. Al færdsel i Gjesing Mose godkendes og aftales med lodsejer.

Afgræsning - ud over den naturligt forekommende vildtgræsning - vurderes ikke at være en mulig plejemetode til at vedligeholde de opnåede lysåbne forhold, da græsningsdyr typisk ikke æder vedplanter. Herudover vil hegn sandsynligvis også forhindre den hyppige jagt, som området anvendes til.

Vedligeholdelse af evt. opvækst af gran og fyr skal derfor ske manuelt ved, at Norrdjurs Kommune rydder ny-opvækst af fyr og gran med motorsav på de lysåbne dele af mosen. Er der behov for at fjerne birk, så kan dette ske ved ringning af birk. Ved behov for evt. rydning af birk, så skal genvækst af birkeris fjernes 2 gange årligt i en årrække ved afhugning med økse, jævnfør erfaringer fra andre højmoseprojekter, for at kunne "udsulte" og dræbe birk. Al fældning af selvindvandrede træer aftales med og godkendes lodsejer inden udførsel.

Norrdjurs Kommune foretager 2 årlige tilsyn af stem, stryg, skots og membraner med henblik på at vurdere fortsatte funktionalitet. Ved behov for justeringer kontaktes lodsejer forud for udbedring af evt. skader.

Vandstanden overvåges ligeledes 2 gange årligt ved aflæsning af de monterede vandstandsloggere for at kunne følge projektets udvikling.

5.4. Øvrige retningslinjer

Udover ovennævnte bestemmelser for den løbende pleje gælder følgende:

- kommunen meddeler ejer/forpagter såfremt der sker ændringer eller fremkommer oplysninger som det vil være relevant for lodsejer at kende til,
- at bekæmpelse af uønskede arter og vedligeholdelse af den opnåede lysåbne tilstand foretages af Norrdjurs Kommune efter aftale og lodsejers godkendelse af nødvendighed, tidspunkt og omfang,
- at kommunen påtager sig omkostningen ved plejen,
- at plejeplanen kan ændres såfremt væsentlige forudsætninger for forvaltningsplanen ændres efter forudgående aftale mellem lodsejer og Norrdjurs Kommune.

Norrdjurs Kommune, oktober 2023